

Мельник Л.Г., Мельник О.І., Бурлакова І.М.
Сумський державний університет

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Суспільне виробництво є базисом соціально-економічного розвитку. Основу суспільного виробництва становлять економічні процеси, пов'язані з виробництвом і споживанням товарів і послуг. Можна стверджувати, що досягнення сталого розвитку і забезпечення національної екологічної безпеки в будь-якій країні неможливе без екологізації суспільного виробництва.

Під екологізацією економіки слід розуміти цілеспрямований процес перетворення економіки, зорієнтований на зменшення інтегрального екодеструктивного впливу процесів виробництва і споживання товарів і послуг у розрахунку на одиницю сукупного суспільного продукту. Екологізація здійснюється через систему організаційних заходів, інноваційних процесів, реструктуризацію сфери виробництва і споживчого попиту, технологічну конверсію, раціоналізацію природокористування, трансформацію природоохоронної діяльності, які реалізуються як на макро-, так і на мікроекономічних рівнях.

Інтегральний екодеструктивний вплив характеризує приведені до єдиної критеріальної бази результати негативних наслідків впливу процесів виробництва та споживання предметів і послуг на людину і природні системи. Процеси, що утворюють основу екодеструктивної діяльності, можуть бути згруповані за такими напрямками: процеси, що можуть кваліфікуватися як різні види забруднення; антропогенні процеси, що можуть кваліфікуватися як порушення природних ландшафтів; процеси прямого впливу на організм людини, що можуть створювати загрозу життю та здоров'ю людей; процеси, що негативно впливають на особистість людини; процеси прямого негативного впливу на тварин і рослини.

Вибір критеріальної основи кількісної оцінки екологічного рівня процесів виробничо-споживчого циклу є складним. Результати проведеного дослідження показали, що у науковій літературі критеріальна основа оцінки екологічного рівня процесів виробництва і споживання продукції базується на застосуванні кількісних натуральних (енергоємність домоволодіння протягом року, питоми показники екологічного навантаження споживання на одну людину в натуральному вираженні, показники порівняння екологічності у натуральному вираженні, коефіцієнт використання сировини, коефіцієнт рециклінгу, ймовірнісні показники та ін.), вартісно-натуральних (кількість використаної енергії у натуральному вираженні на одиницю продукції у вартісному вираженні, питоми показники екологічного навантаження споживання на одну людину у вартісному вираженні, рівень екологічної якості продукції, екологічний результат на 1 грн капітальних вкладень та ін.), вартісних (збиткоємність, матеріаломісткість продукції у вартісному вираженні) та якісних показників (якісні показники порівняння рівня екологічності продукції, наприклад, дво- або багатопозиційна фіксація стану, експертна оцінка відхилення, бальна оцінка тощо). Ці види оцінок можуть вважатися несвоєчасними в нинішніх умовах та мають поступово включатися в систему статистичної звітності і соціологічних опитувань. Це сприятиме підготовці інформаційних служб, фахівців підприємств і населення до перспективних завдань екологізації суспільства.

Процес екологізації виробництва має бути системою, що постійно відтворює основні взаємопов'язані і взаємообумовлені системні елементи. До основних компонентів відтворювального механізму екологізації виробництва можуть бути віднесені: інституційний блок (формальні та неформальні інститути, організації, що забезпечують реалізацію екологічних цінностей та норм), блок регулювання (сукупність адміністративно-правових інструментів, що встановлюються органами державної влади), блок стимулювання (ринковоорієнтовані та фінансово-кредитні інструменти, що створюють стимули та здійснюють вплив на економічні інтереси й економічну поведінку суб'єктів господарювання в екологічно релевантному напрямку), організаційний блок (система економічних відносин між економічними суб'єктами продукції, які висувають екологічні вимоги та від яких залежить можливість здійснення процесів екологізації), блок екологізації (методичний блок процесів екологізації, який забезпечує вибір їх оптимальних напрямків).

Варто зазначити, що екологічність вихідних ресурсів для виробництва продукції, технології виробництва, умов її експлуатації можна проаналізувати за допомогою оцінки екологічних аспектів життєвого циклу (ЖЦ) продукції. Екологічна ціна товарів і послуг характеризує своєрідну екологічність продукції, тобто сумарні екологічні витрати суспільства, пов'язані з використанням природного середовища під час виробництва і споживання одиниці продукції. До додаткових факторів оцінки екологічного рівня ЖЦ продукції можна віднести строк її експлуатації, функціональність та можливість повторного використання товару. Отже, розробка критеріальної оціночної бази створює передумови для вдосконалення відтворювальних механізмів екологізації соціально-економічного розвитку.

1. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: підруч. / Л.Г. Мельник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 367с.
2. Бурлакова І.М. Науково-методична основа екологізації життєвого циклу продукції / І.М. Бурлакова // Механізм регулювання економіки. – 2009. – Т.1, № 4. — С. 236 – 240.